

Nová kniha a učebnice etologie byla slavnostně pokřtěna

14.6.2024 - | Přírodovědecká fakulta UK

Obsah knihy a jednotlivé kapitoly jsou strukturovány tak, jak se dnes vědci na chování zvířat dívají.

Slavnostní odpoledne zahájil děkan Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, prof. Jiří Zima slovy: „Musím se přiznat, že tolik lidí jsem zde v amfiteátru ještě nikdy neviděl.“ Podotkl také, že v posledních letech se na Univerzitě Karlově klade čím dál větší důraz na knihy a že každá kniha by sice často vydala za mnoho vědeckých článků, ale na rozdíl od nich jsou knihy tím, co po člověku na světě fyzicky zůstane. V tomto případě se jedná o odkaz poměrně velké skupiny lidí. Na původní knize pracoval jen Zdeněk Veselovský, kdežto na vzniku té nové se podílelo třicet sedm autorů, čtyři editoři a text je nezdárka doplněn krásnými celostránkovými ilustracemi Jana Hoška a perokresbami Pavla Procházky.

Slavnostním odpolednem provázel čerstvě jmenovaný profesor Jan Havlíček, který představil editory knihy, docenta Marka Špinku (Česká zemědělská univerzita), doktorku Ivetu Štolhoferovou a profesora Daniela Fryntu. Dále poděkoval grafikovi Jiřímu Kaláčkovi a Petrovi Rothovi, který je zodpovědný za korektury textu a obsáhlý rejstřík. Následně se slova ujala redaktorka Nakladatelství Academia Eva Leinerová, která před dvaceti lety pracovala i na knize Zdeňka Veselovského a podílela se tak na vydání obou českých učebnic etologie. „Knihu jsme v průběhu let postupně skládali asi jako puzzle. Pokud se na nás Zdeněk Veselovský shora dívá, byl by určitě nadšený,“ prohlásila. Kniha je opravdu úctyhodným počinem v mnoha směrech – chystala pět let a váží 2 a půl kila. „Každý rok jsme vlastně odvedli půl kila práce,“ žertoval Marek Špinka.

Kmotrem knihy se stal profesor Stanislav Komárek, který ve své podstatě za vznik nové knihy Etologie může. Kdysi totiž údajně přišel ze schůzky v Nakladatelství Academia s tím, že už dlouho nebyla vydaná žádná česká etologická kniha a možná nastal čas to napravit. Jan Havlíček a Marek Špinka se nápadu ihned chytli, zato profesor Daniel Frynta tenkrát prohlásil: „Vy jste blázni, to potrvá aspoň pět let něco takového napsat.“ Když ale zjistil, že se kniha opravdu začíná připravovat, nechtěl zůstat stranou a připojil se k editorskému kolektivu. Poslední editorku, Ivetu Štolhoferovou, přijali do kolektivu poměrně nedávno, jelikož se ukázalo, že bez ní by se dokončování knihy mohlo opravdu ještě výrazně protáhnout. První práce na knize a návrhy struktury totiž vznikly již před pěti lety.

„Ještě, že se křest koná pod širým nebem. Kdyby tu byl strop a čirou náhodou na nás spadl, bylo by dočista po české etologii,“ žertoval Stanislav Komárek o počtu autorů, kteří se na sepsání knihy podíleli a o počtu hostů, zejména etologů a zoologů na křtu. Dále pokračoval svým typicky svérázným projevem: „Knize lze vytknout snad jen to, že není příliš manipulabilní a je k ní třeba čtecího stolku. Jinak se dá říct, že na dalších dvacet let je pro českou etologii vystaráno.“

Obsah knihy a jednotlivé kapitoly jsou strukturovány tak, jak se dnes vědci na chování zvířat dívají. Po samotném úvodu se dozvíme, jak vypadala historie etologie ve světě i v Čechách a na Slovensku. Další část knihy pojednává o mechanismech chování, ať už neurálních či hormonálních mechanismech nebo například o učení, paměti, orientaci v čase a prostoru či motivaci. V následujícím oddíle knihy najdeme kapitoly o ontogenezi, genetice a epigenetice chování a životních strategiích. Pokud se prokoušeme téměř třemi sty stranami, dozvíme se o funkci chování a o tom, jak

pomáhá živočichům přežít a rozmnožit se. Další část knihy se zaměřuje na evoluci chování a poslední oddíl se věnuje aplikované etologii – najdeme zde například kapitoly o roli etologie v ochraně přírody nebo o chování škůdců a invazních druhů.

Průřezově napříč celou knihou provázejí čtenáře takzvané komplexní kapitoly, které pojednávají o nějakém tématu ze všech možných úhlů pohledu. V těchto kapitolách se tak dozvíme první i poslední o chování švábů, muších larev, rypošů, slepců a netopýrů. Můžeme si zde také přečíst zásadní poznatky o hnízdním parazitismu kukaček či predacním chování pavouků. V poslední komplexní kapitole, která je současně poslední kapitolou knihy, se blíže seznámíme s etologií člověka.

Křest knihy se nesl v přátelském duchu a bylo znát, že čeští etologové se v takto hojném počtu nesetkávají moc často, jelikož celá akce trvala déle než pět hodin a poslední hosté se trousili domů až dlouho po setmění. *„Přišlo mnohem víc lidí, než jsem čekala, takže jsem opravdu velmi potěšena. Je tu opravdu dobrá a pozitivní atmosféra a moc si to užíváme,”* komentuje křest Iveta Štolhoferová, pro kterou se jednalo o první akci podobného typu a dodává *„Jsou zde minimálně dvě třetiny všech autorů, což je skvělé. Obzvlášť nás těší, že dorazili i přespolní autoři, kteří sem museli přijet například z Brna nebo Českých Budějovic.”* Daniel Frynta k jejím slovům dodává: *„Máme také mnoho podporovatelů z řad studentů a kolegů, například z katedry, kteří dorazili.”*

Marek Špinka je prý s akcí na albertovských schodech maximálně spokojen: *„Je to zjevně krásná a dobře připravená příležitost, aby se všichni tito lidé mohli sejít. Kniha je sice katalyzátorem celé akce, ale v posledku jde o tu komunitu a o společné touze se o zvířatech a o přírodě něco dozvědět. Je jen dobře, když se podaří dát dohromady něco, kvůli čemu se tito lidé mohou sejít a popovídat si. Jsem si jistý, že se v rámci křtu tu a tam v menších či větších skupinkách řeší, co se bude dělat dál a kde se kdo může zapojit. Možná tu dnes vzniknou další zajímavé spolupráce a neuvěřitelně bláznivé projekty jako byla tato kniha.”* *„Ještě bych chtěl dodat, že jsme vděční fakultě a obzvlášť katedře zoologie, která byla štědrá a tuto akci podpořila. Také děkujeme Ústavu organické chemie a biochemie a České zemědělské univerzitě,”* zakončuje Jan Havlíček.

<https://www.natur.cuni.cz/fakulta/aktuality/nova-kniha-a-ucebnice-etologie-byla-slavnostne-pokrtena>